

2A KLIMAATONTWERP

Lesweek 6 Installaties voor bouwkunde: dimensionering

Opzet van week 6:

Hoofdlijn college WEEK 6:

- Bewustwording waar techniekruimten in gebouwen logischerwijs zitten (en waarom); Ketel, WP, WKK, maar ook LBK, traforuimte, PV-panelen
- ISSO 37; ventilatie hoeveelheid
- Luchtbehandelingskasten (debiet, plaatsen buiten of in ruimte, onderhoud, transport etc.);
- Benoemen trafo op begane grond en houding NUTS-partijen;
- PV-panelen integreren, waarmee rekening houden + globale dimensionering.

TOETSMOMENT

Log in bij;
avans.remindotoets.nl

Start de test en beantwoord
de 5 multiple choice vragen.

Succes!

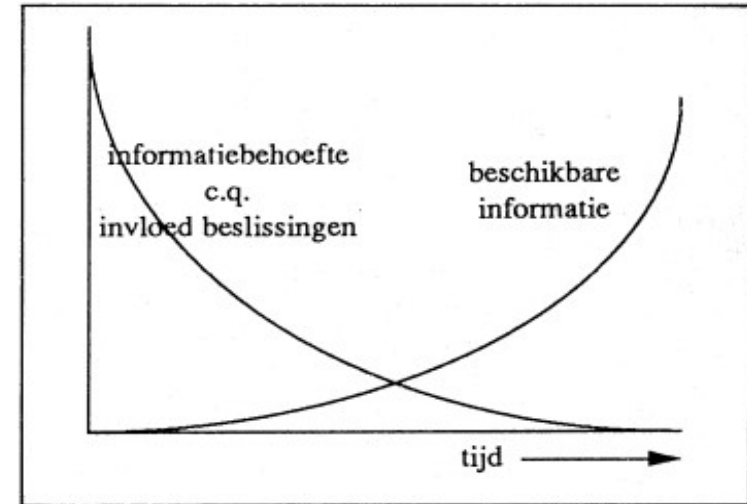
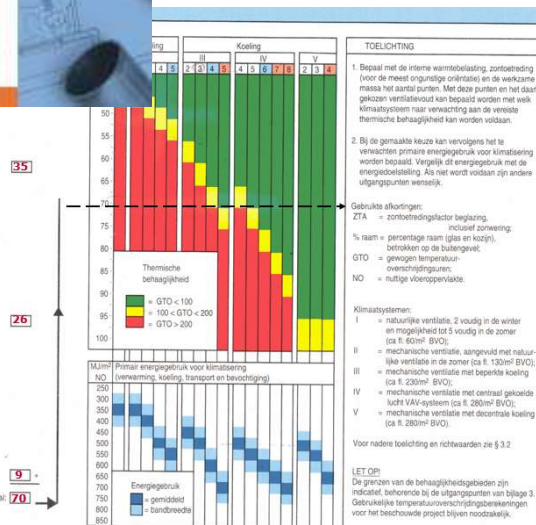
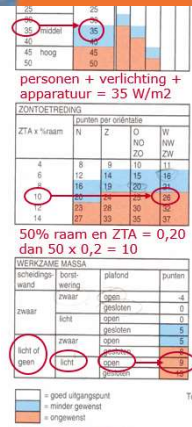
Leerdoel

Je onderzoekt de uitgangspunten, bijpassende oplossingsrichtingen en tools voor klimatisering van utiliteitsgebouwen, zodanig dat je een gezond, comfortabel en duurzaam integraal ontwerp maakt.

Klimaatontwerp

Tool helpen om in vroeg stadium de juiste keuze te kunnen maken

beginfase (SO)

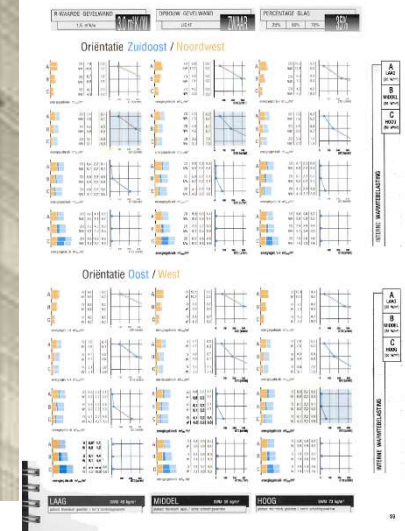
- weinig gegevens bekend
- invloed keuzes op eindresultaat is groot

eindfase (TO)

- veel gegevens bekend
- invloed keuzes op eindresultaat is klein

Thermisch comfort, beoordeling

-ontwerptools: ISSO 37 en SBR 300

VO - DEEL 1

SELECTIE KLIMAATSYSTEEM

START:

Bepaal aantal punten

INTERNE WARMTEBELASTING		TOEPASBAAR MET KLIMAATSYSTEEM				
W/m ² NO	punten	I	II	III	IV	V
20 laag	20					
25	25					
30	30					
35 middel	35					
40	40					
45 hoog	45					
50	50					

ZONTOETREDING				
ZTA x %raam	punten per oriëntatie			
	N	Z	O NO ZO	W NW ZW
4	8	9	10	11
6	12	14	15	16
8	16	19	20	21
10	20	24	25	26
12	23	28	30	32
14	27	33	35	37

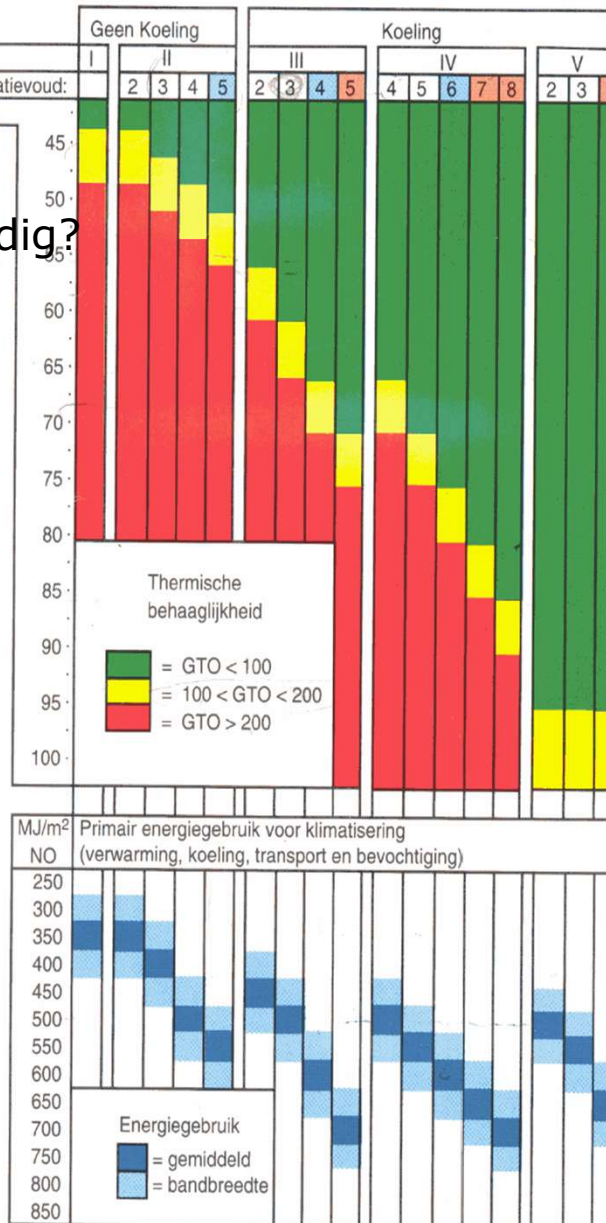
WERKZAME MASSA			
scheidingswand	borstwering	plafond	punten
zwaar	zwaar	open	-4
		gesloten	0
	licht	open	0
licht of geen		gesloten	5
	zwaar	open	5
		gesloten	8
licht of geen	licht	open	9
		gesloten	13

☐ = goed uitgangspunt
☐ = minder gewenst
☐ = ongewenst

Totaal:

Klimaatstelsel:
 Mechanisch ventilatievoud:
 Punten:

Koeling nodig?

TOELICHTING

1. Bepaal met de interne warmtebelasting, zontoetreding (voor de meest ongunstige oriëntatie) en de werkzame massa het aantal punten. Met deze punten en het daarbij gekozen ventilatievoud kan bepaald worden met welk klimaatstelsel naar verwachting aan de vereiste thermische behaaglijkheid kan worden voldaan.

2. Bij de gemaakte keuze kan vervolgens het te verwachten primaire energiegebruik voor klimatisering worden bepaald. Vergelijk dit energiegebruik met de energiedoelstelling. Als niet wordt voldaan zijn andere uitgangspunten wenselijk.

Gebruikte afkortingen:

ZTA = zontoetredingsfactor beglazing, inclusief zonwering;

% raam = percentage raam (glas en kozijn), betrokken op de buitengevel;

GTO = gewogen temperatuur-overschrijdingsuren;

NO = nuttige vloeroppervlakte.

Klimaatssystemen:

I = natuurlijke ventilatie, 2 voudig in de winter en mogelijkheid tot 5 voudig in de zomer (ca fl. 60/m² BVO);

II = mechanische ventilatie, aangevuld met natuurlijke ventilatie in de zomer (ca fl. 130/m² BVO);

III = mechanische ventilatie met beperkte koeling (ca fl. 230/m² BVO);

IV = mechanische ventilatie met centraal gekoelde lucht VAV-systeem (ca fl. 280/m² BVO);

V = mechanische ventilatie met decentrale koeling (ca fl. 280/m² BVO).

Voor nadere toelichting en richtwaarden zie § 3.2

LET OP!

De grenzen van de behaaglijkeheidsgebieden zijn indicatief, behorende bij de uitgangspunten van bijlage 3. Gebruikelijke temperatuuroverschrijdingsberekeningen voor het beschouwde project blijven noodzakelijk.

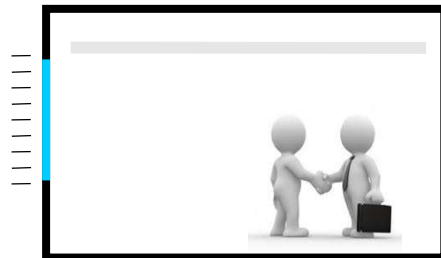
Dimensionering Klimaatontwerp

Bouwkundig	gebouwschil	werkplek	gebouwstructuur		
installatietechnisch		afgifte warmte, koude en lucht	transport warmte, koude en lucht	luchtbehandeling	opwekking warmte en koude

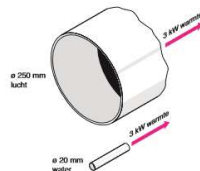
Hoeveel ruimte is er nodig?

verticale doorsnede

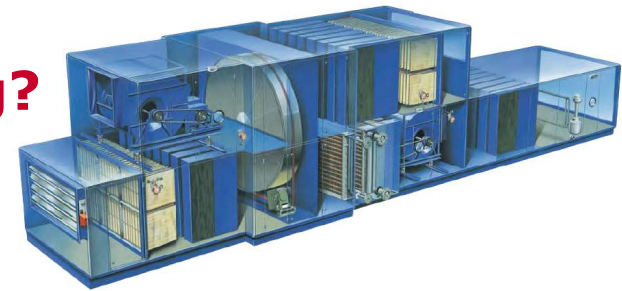

Ruimte voor:

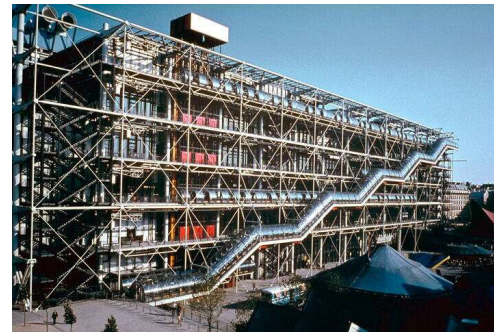
- opwekkingsapparaten
- luchtbehandelingskast
- luchtkanalen
- afgifte-units

Figuur 12.3: Distributie verwarmingsvermogen met behulp van lucht of water

bron: Verhulst – VKT Luchtbehandelingskasten

Centre Pompidou

warmtepomp: verwarmen en koelen

Dimensionering Klimaatontwerp

Dimensioneren is mogelijk op basis van:

1. Vuistregels:

- bv. 1 tot 5% van het bruto vloeroppervlak

2. Globale berekeningen:

- bv. grootte technische ruimte $\leftrightarrow$ capaciteit verwarmen, koelen
- lengte luchtbehandelingskast $\leftrightarrow$ functies en debiet
- grootte van maatgevende luchtkanalen $\leftrightarrow$ lichtsnelheid

3. Nauwkeurige berekeningen:

- bv. berekeningen door de installateur met behulp van software (incl. roosterselectie, wrijvingsweerstand, drukverlies, etc.)

Wij beperken ons tot de eerste twee opties.

Doel: voldoende ruimte reserveren in het gebouw voor installaties en/of weten tijdig contact op te nemen met de installateur.

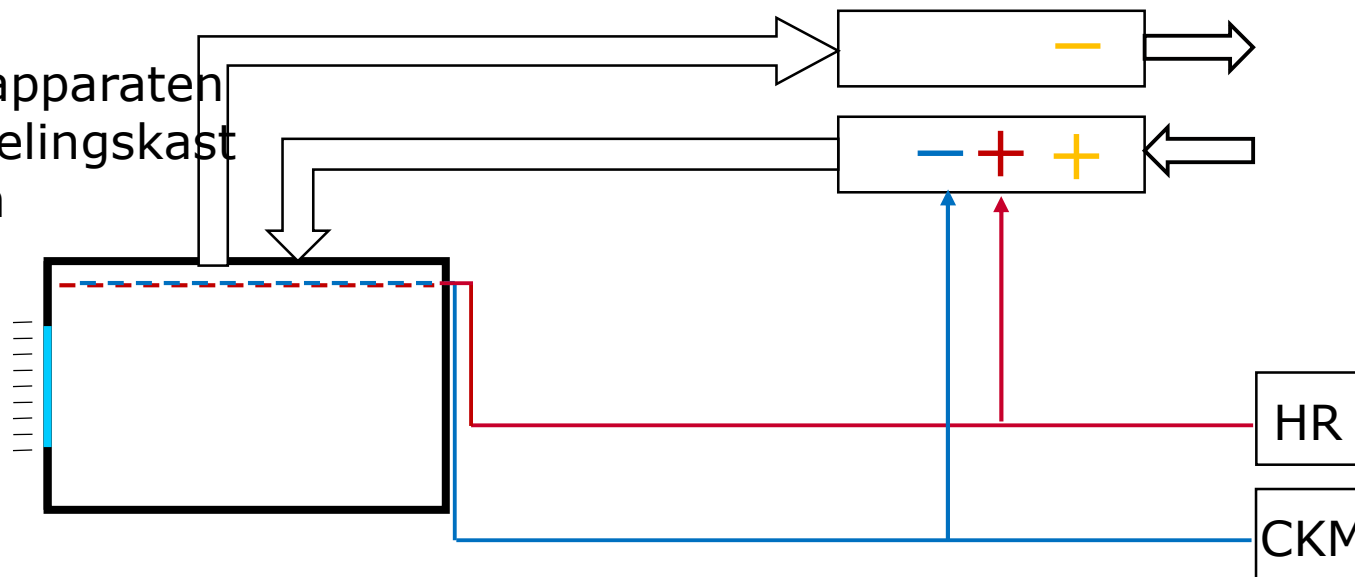
Mens en binnenklimaat

Gebouwconcept Avans, Den Bosch

Bouwkundig	gebouwschil	werkplek	gebouwstructuur		
installatietechnisch		afgifte warmte, koude en lucht	transport warmte, koude en lucht	luchtbehandeling	opwekking warmte en koude

Ruimte voor:

- opwekkingsapparaten
- luchtbehandelingskast
- luchtkanalen
- afgifte-units

Hoeveel ruimte is er nodig?

Technische ruimten

Technische ruimte

Luchtbehandelingskast

Technische Ruimten

Installatieconcepten

Welk systeem?

- WP; Warmtepomp
- WKO; Warmte en koude opslag
- WKK; Warmte Kracht Koppeling
- Stadsverwarming
- Aardwarmte
- Gasketel
- Koelmachine

Wat brengt de toekomst? Heeft waterstofgas een reële kans? Wat gaat die vragen??

Vele opties mogelijk, zie ISSO 43 *(in Xplora aanwezig)*

avans
hogeschool

Dimensionering Klimaatontwerp

Bouwkundige inpassing klimaatinstallatie

- **Ruimte** voor klimaatinstallatie reserveren
  - **Dimensionering** belangrijkste componenten klimaatinstallatie bepalen
  - Let daarbij op;
    - Onderhoudbaarheid; ruimte eromheen en toegang
    - Gewicht; kan de vloer het dragen
    - Transport van onderdelen
- => Integratie bouwkundig én installatietechnische maatregelen

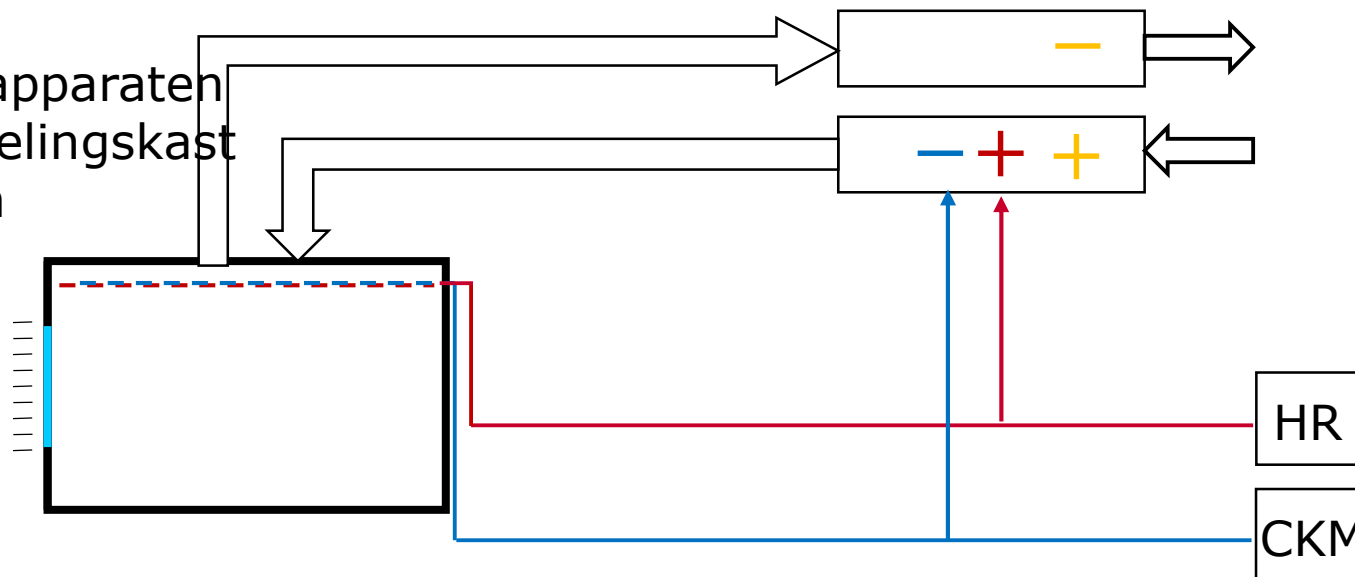
Klimaatontwerp

Gebouwconcept Avans, Den Bosch

Bouwkundig	gebouwschil	werkplek	gebouwstructuur		
installatietechnisch		afgifte warmte, koude en lucht	transport warmte, koude en lucht	luchtbehandeling	opwekking warmte en koude

Ruimte voor:

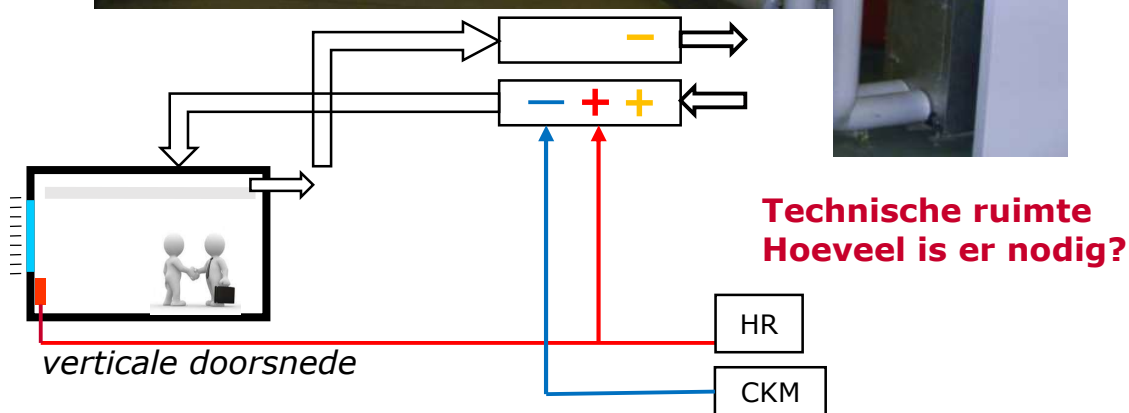
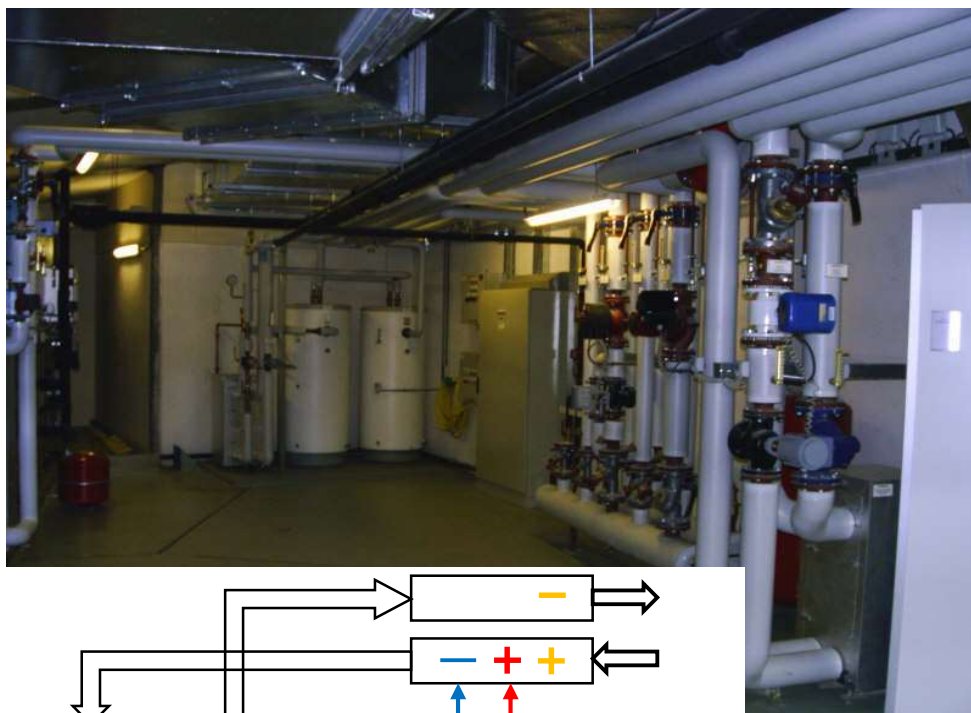
- opwekkingsapparaten
- luchtbehandelingskast
- luchtkanalen
- afgifte-units

Hoeveel ruimte is er nodig?

Installatieconcepten

Technische ruimte

klimaatstelsel 3: mechanische ventilatie, beperkte koeling

Technische ruimte
kantoorgebouwen:

Bij een zeer eenvoudig
klimaatstelsel vergt de
technische ruimte ca. **1%**
van het bruto
vloeroppervlak.

Bij volledige klimatisering
van het gebouw loopt dit
percentage op naar ca.
5% van het bruto
vloeroppervlak.

Oppervlakten verwarmingsinstallatie

Je kunt ook een inschatting maken van de vereiste ruimte op basis van de componenten die nodig zijn (wat staat er?) en de benodigde capaciteit.

Kengetallen verwarmingsvermogen:

Woningen 25-50 W/m³ bruto inhoud

Kantoren	25-50	"
Sporthallen	40-45	"
Ziekenhuizen	70-80	"

Kengetallen benodigde opstellingsruimte

(ketels, leidingen, verdelers/verzamelaars, meet- en regelapparatuur e.d.):

100 kW:	15 m ²
200 kW:	20 m ²
500 kW:	40 m ²
1000 kW:	50 m ²

Bron: Hogere Bouwkunde, Jellema 6b

Let op: Kengetallen wijzigen onder invloed van het energie-efficiënter bouwen!

Voorbeeld:

Kantoor 2.000 m² => 7.000 m³

Verwarmingsvermogen = 25 W/m²

Verwarmingsvermogen = 175 kW

Oppervlak = ca. 20 m²

(ca. 1% van bruto vloeroppervlak)

cv-ketels
stadsverwarming
warmtepomp

Koelinstallaties

koelmachines, droge koelers

avans
hogeschool

koelmachines:

- Werking op freon (slecht voor milieu)
- Veel lucht nodig om warmte af te kunnen voeren
- Vaak een grote geluidbron (hinder omgeving)

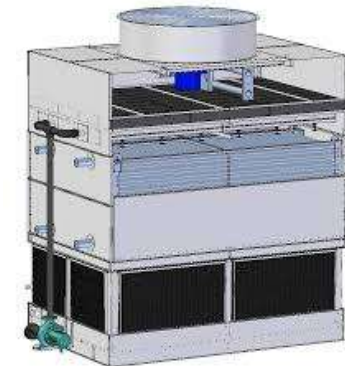
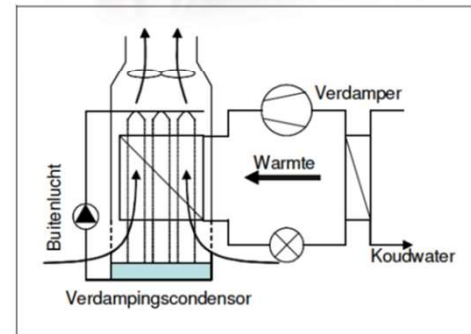
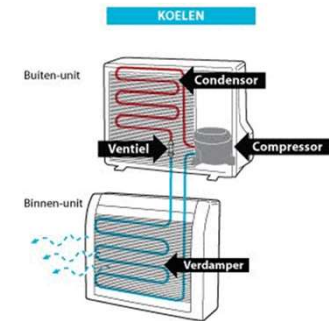
Koelwatertoren:

- vorm van vrije koeling
- Bron van Legeonella

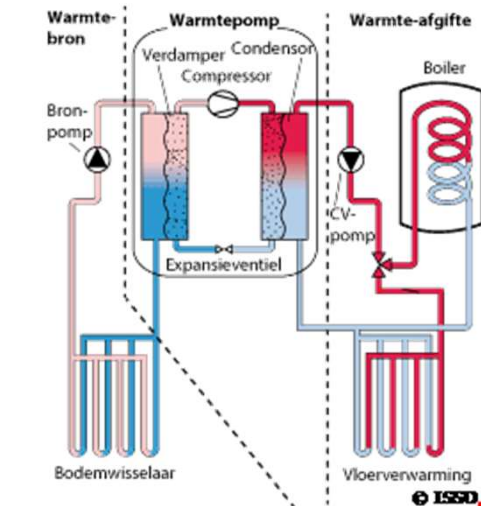
Droge koelers:

- Vorm van vrije koeling
- Gesloten circuit in de buitenlucht heeft vorstgevaar
- Veel ruimte voor luchttransport

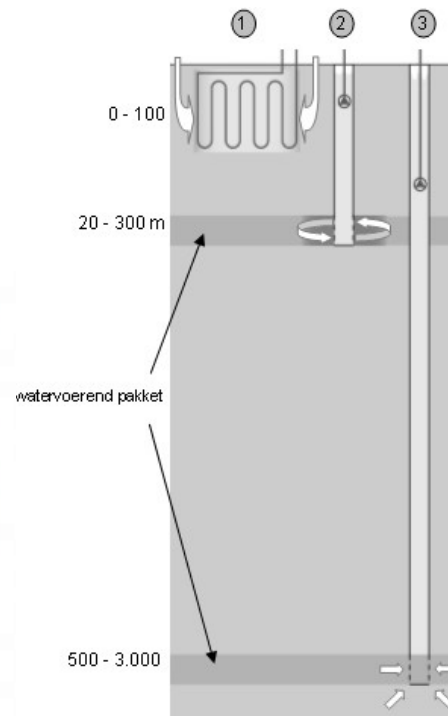
Bron: Hogere Bouwkunde, Jellema 6b

Grondwatersystemen

Altijd aan warmtepompen gekoppeld!!!

→ = energiestroom

1. bodemwarmtewisselaars
2. energieopslag in de bodem
3. aardwarmte

1: gesloten bron:

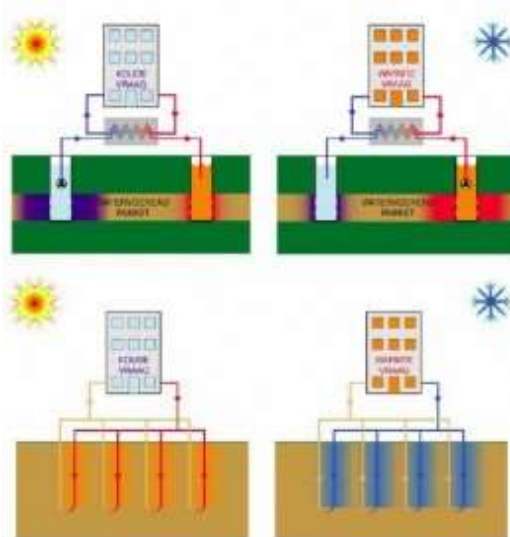
- vergunning gemeente ($\pm$ 8 weken)
- Klein vermogen (kleine utiliteit)

2: open bron:

- vergunning Provincie (> jaar)
- zeer efficiënte energie-opslag
- dure investering (grotere projecten)

3: aardwarmte:

- water van 70°C uit diepte
- zeer grote investering

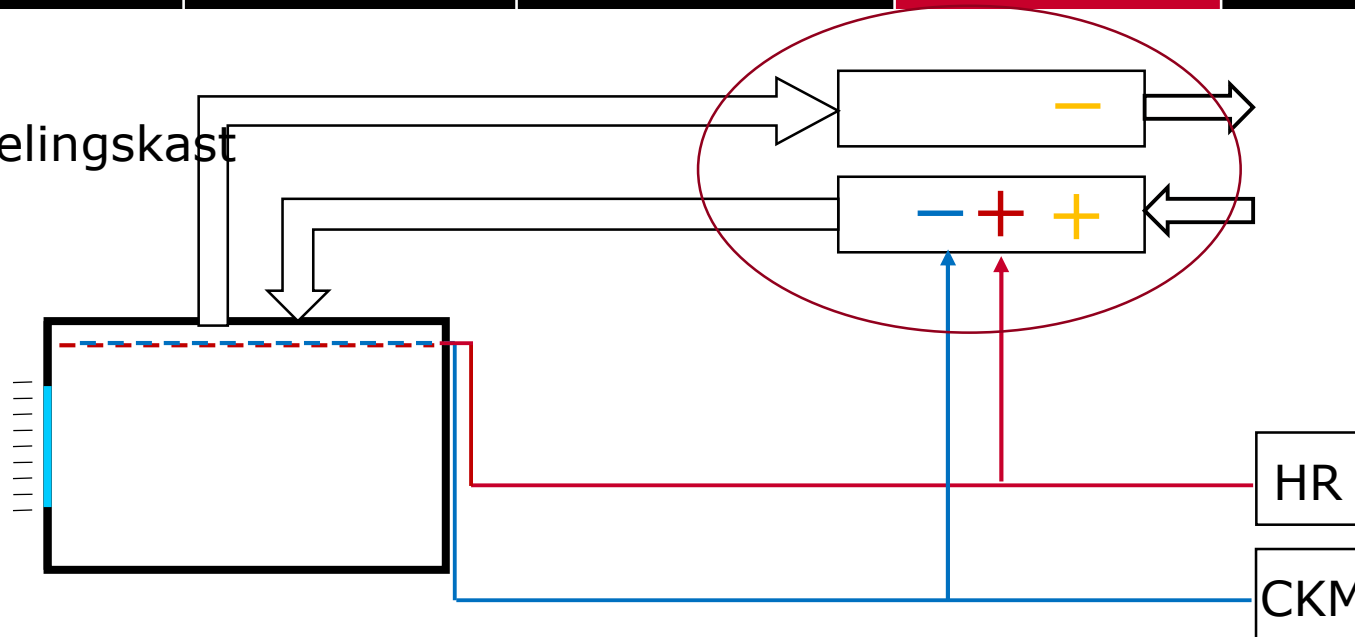
Luchtbehandeling

Gebouwconcept Avans, Den Bosch

Bouwkundig	gebouwschil	werkplek	gebouwstructuur		
installatietechnisch		afgifte warmte, koude en lucht	transport warmte, koude en lucht	luchtbehandeling	opwekking warmte en koude

Ruimte voor:

- luchtbehandelingskast

Hoeveel ruimte is er nodig?

VO - DEEL 1

SELECTIE KLIMAATSYSTEEM

START:

Bepaal aantal punten

INTERNE WARMTEBELASTING		TOEPASBAAR MET KLIMAATSYSTEEM				
W/m ² NO	punten	I	II	III	IV	V
20 laag	20					
25	25					
30	30					
35 middel	35					
40	40					
45 hoog	45					
50	50					

ZONTOETREDING				
ZTA x %raam	punten per oriëntatie			
	N	Z	O NO ZO	W NW ZW
4	8	9	10	11
6	12	14	15	16
8	16	19	20	21
10	20	24	25	26
12	23	28	30	32
14	27	33	35	37

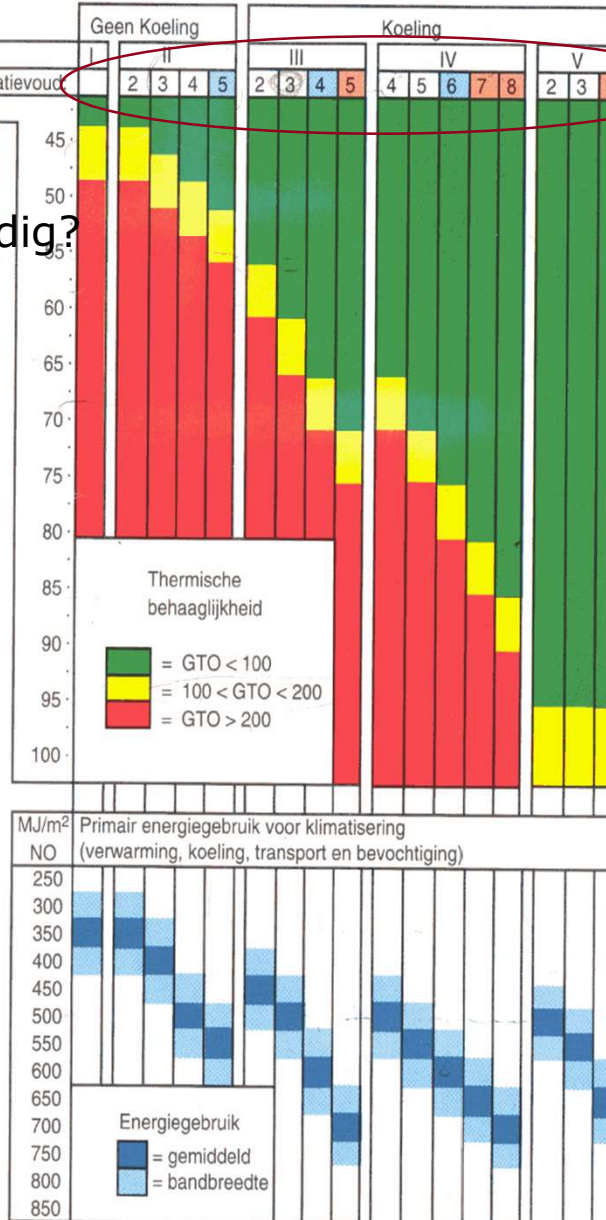
WERKZAME MASSA			
scheidingswand	borstwering	plafond	punten
zwaar	zwaar	open	-4
		gesloten	0
	licht	open	0
		gesloten	5
licht of geen	zwaar	open	5
		gesloten	8
	licht	open	9
		gesloten	13

☐ = goed uitgangspunt
☐ = minder gewenst
☐ = ongewenst

Totaal:

Klimaatstelsel:
 Mechanisch ventilatievoud:
 Punten:

Koeling nodig?

TOELICHTING

1. Bepaal met de interne warmtebelasting, zontoetreding (voor de meest ongunstige oriëntatie) en de werkzame massa het aantal punten. Met deze punten en het daarbij gekozen ventilatievoud kan bepaald worden met welk klimaatstelsel naar verwachting aan de vereiste thermische behaaglijkheid kan worden voldaan.

2. Bij de gemaakte keuze kan vervolgens het te verwachten primaire energiegebruik voor klimatisering worden bepaald. Vergelijk dit energiegebruik met de energiedoelstelling. Als niet wordt voldaan zijn andere uitgangspunten wenselijk.

Gebruikte afkortingen:

ZTA = zontoetredingsfactor beglazing, inclusief zonwering;
 % raam = percentage raam (glas en kozijn), betrokken op de buitengevel;
 GTO = gewogen temperatuur-overschrijdsuren;
 NO = nuttige vloeroppervlakte.

Klimaatssystemen:

- I = natuurlijke ventilatie, 2 voudig in de winter en mogelijkheid tot 5 voudig in de zomer (ca fl. 60/m² BVO);
- II = mechanische ventilatie, aangevuld met natuurlijke ventilatie in de zomer (ca fl. 130/m² BVO);
- III = mechanische ventilatie met beperkte koeling (ca fl. 230/m² BVO);
- IV = mechanische ventilatie met centraal gekoelde lucht VAV-systeem (ca fl. 280/m² BVO);
- V = mechanische ventilatie met decentrale koeling (ca fl. 280/m² BVO).

Voor nadere toelichting en richtwaarden zie § 3.2

LET OP!

De grenzen van de behaaglijkheidsgebieden zijn indicatief, behorende bij de uitgangspunten van bijlage 3. Gebruikelijke temperatuuroverschrijdsberekeningen voor het beschouwde project blijven noodzakelijk.

Luchtbehandelingskasten

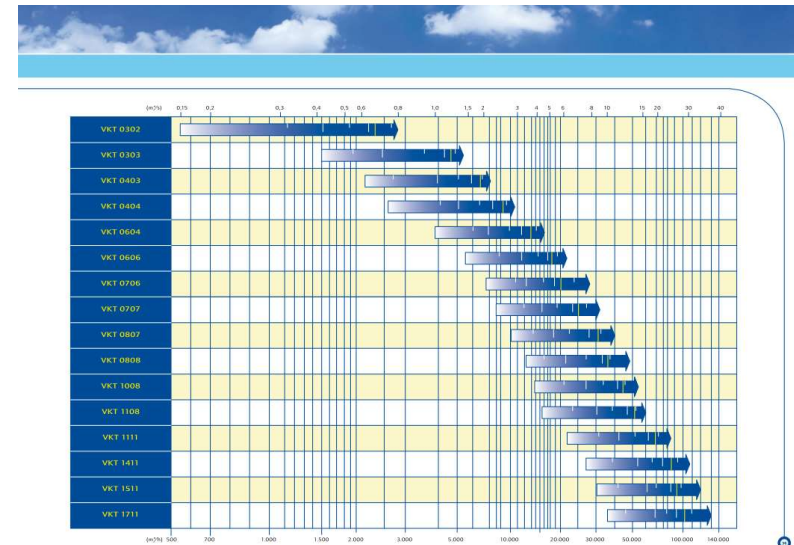
Ruimtebeslag

Luchtbehandelingskast(en)

- indeling gebouw: 1 of meerdere LBK's
- capaciteit luchtbehandeling gebouw [m³/h] :
volume [V in m³] x ventilatievoud [n in h⁻¹] rond kanaal: $A = \pi/4 \times d^2$ [d in m]

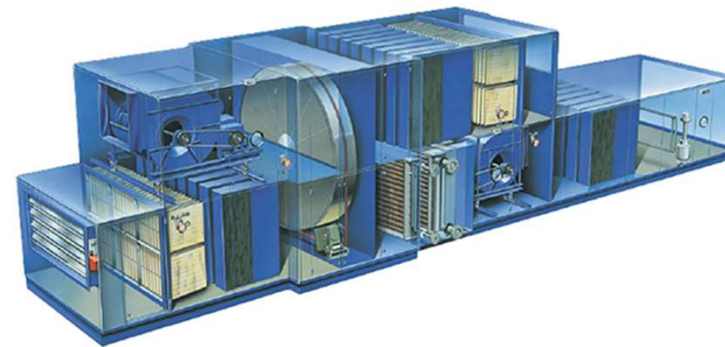
2A KLIMAATONTWERP

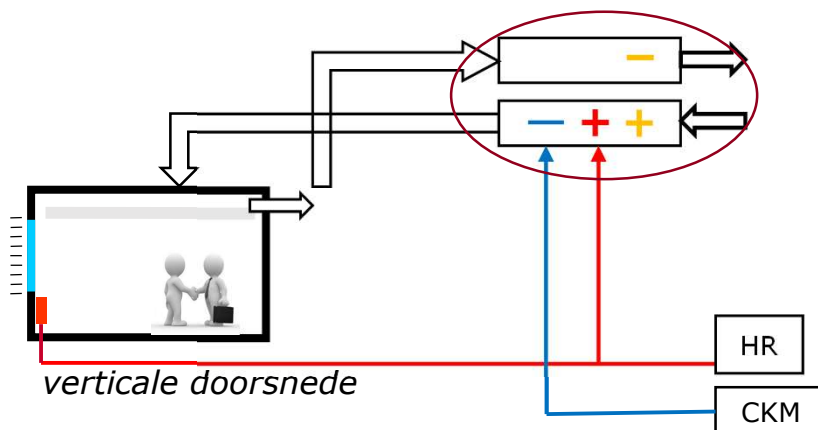
Luchtbehandelingskast LBK

Functies:

- Verse lucht toevoeren
- Filteren van lucht
- Warmte terugwinning
- Verwarmen
- Koelen
- Bevochtigen
- Ontvochtigen

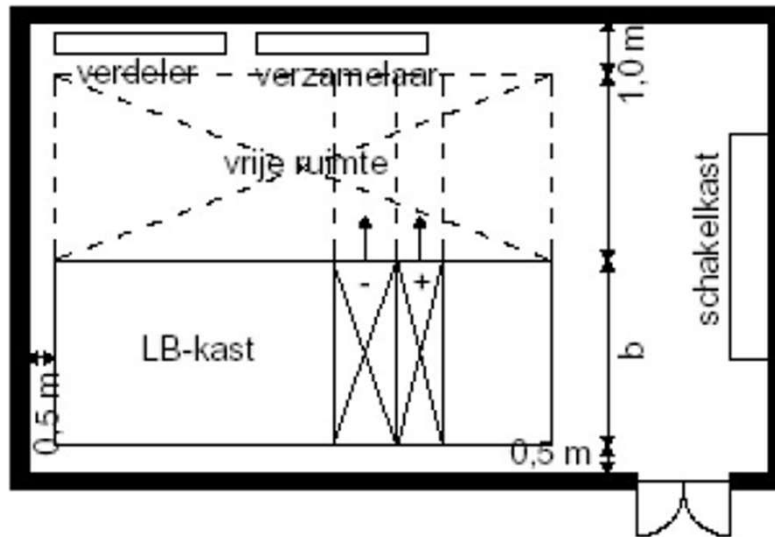

opgebouwd uit segmenten

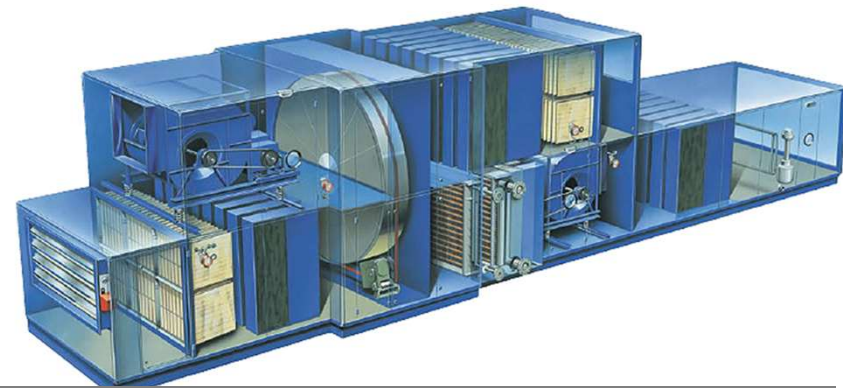

Installatieconcepten

Luchtbehandelingskast (LBK)

Toevoer en afvoer van buitenlucht
Toevoer en afvoer van lucht uit gebouw

Op elkaar of naast elkaar, zorg voor voldoende ruimte, ook bij onderhoud en/of vervanging
En zorg voor voldoende draagkracht in vloer
Pas op; het is ook een bron van geluid...

Installatieconcepten

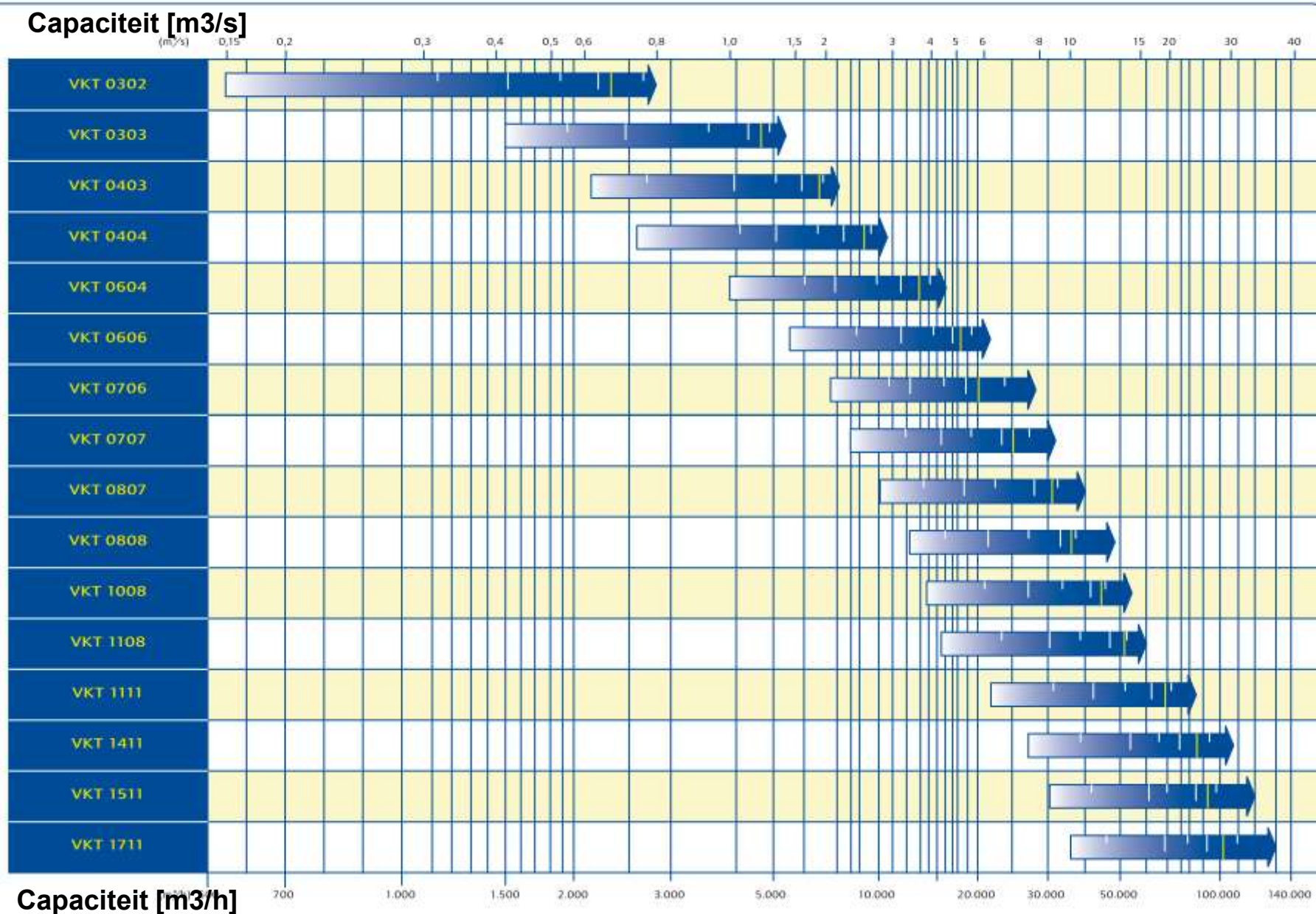
Luchtbehandelingskast (LBK)

avans
hogeschool

LBK kelder Avans

Selectie type luchtbehandelingskast (kijk bij een leverancier)

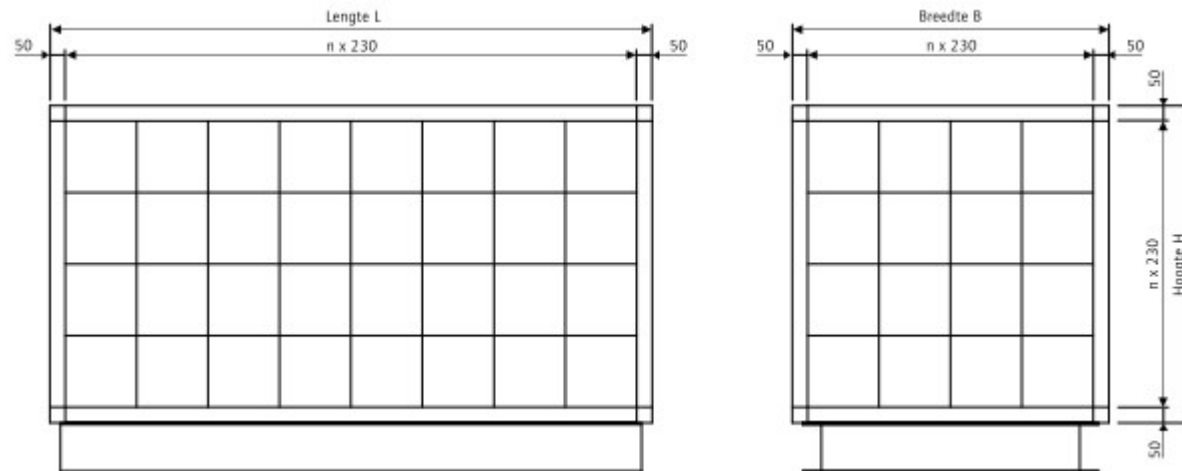

Installatieconcepten

Luchtbehandelingskast (LBK)

Afmetingen:

- breedte en hoogte

- doorsnede met koeling maximaal 3 m/s
- doorsnede zonder koeling maximaal 5 m/s

Maatvoering voorbeeldtypen

Type	Uitwendig	
	Breedte B	Hoogte H
	mm	mm
VKT 0302	790	560
VKT 0303	790	790
VKT 0403	1.020	790
VKT 0404	1.020	1.020
VKT 0604	1.480	1.020
VKT 0606	1.480	1.480
VKT 0706	1.710	1.480
VKT 0707	1.710	1.710
VKT 0807	1.940	1.710
VKT 0808	1.940	1.940
VKT 1008	2.400	1.940
VKT 1108	2.630	1.940
VKT 1111	2.630	2.630
VKT 1411	3.320	2.630
VKT 1511	3.550	2.630
VKT 1711	4.010	2.630

Door de modulaire bouw van de luchtbehandelingscentrales zijn er veel variaties mogelijk in breedte en hoogte.

Installatieconcepten

Luchtbehandelingskast (LBK)

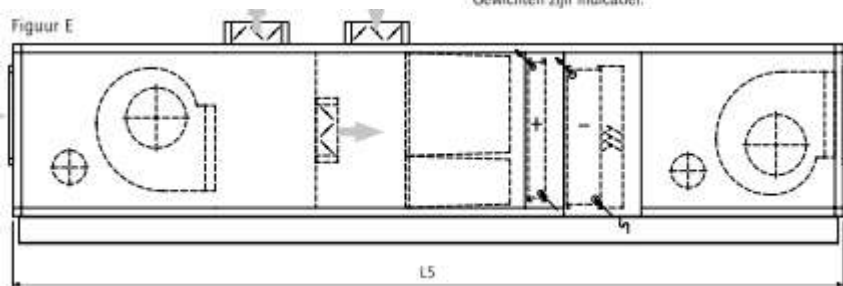
Afmetingen:

- lengte en gewicht
- Let op; met WTW geeft andere maten
- Warmtewiel
- Kruisstroom
- Twincoil

Bepaling van hoofdafmetingen en gewichten

Type	B	H	L1	G	L2	G	L3	G	L4	G	L5	G	L6	G	L7	G	L8	G
	mm	mm	mm	kg	mm	kg	mm	kg	mm	kg	mm	kg	mm	kg	mm	kg	mm	kg
VKT 0302	790	560	1.020	146	2.400	304	2.860	384	4.010	485	4.470	565	1480	179	2.400	304	2.860	384
VKT 0303	790	790	1.250	199	2.630	395	3.090	505	4.240	631	4.700	741	1480	241	2.630	395	3.090	505
VKT 0403	1.020	790	1.250	230	2.630	458	3.090	587	4.470	724	4.930	853	1710	277	2.630	458	3.090	587
VKT 0404	1.020	1.020	1.480	317	2.860	586	3.320	748	4.930	965	5.390	1.127	1710	369	2.860	586	3.320	748
VKT 0604	1.480	1.020	1.480	386	2.860	722	3.320	924	5.160	1.171	5.620	1.373	1940	448	2.860	722	3.320	924
VKT 0606	1.480	1.480	2.170	712	3.780	1.172	4.240	1.444	6.540	1.961	7.000	2.233	2.630	819	3.780	1.172	4.240	1.444
VKT 0706	1.710	1.480	2.170	823	3.780	1.326	4.240	1.625	6.770	2.262	7.230	2.561	2.630	968	3.780	1.326	4.240	1.625
VKT 0707	1.710	1.710	2.400	1.084	4.240	1.696	4.700	2.035	7.230	2.839	7.690	3.178	3.090	1.282	2.440	1.696	4.700	2.035
VKT 0807	1.940	1.710	2.400	1.360	4.240	2.219	4.700	2.619	7.230	3.652	7.690	4.025	3.090	1.602	4.240	2.219	4.700	2.619
VKT 0808	1.940	1.940	2.630	1.587	4.700	2.578	5.160	3.023	8.150	4.295	8.610	4.740	3.550	1.903	4.700	2.578	5.160	3.023
VKT 1008	2.400	1.940	2.630	1.736	4.470	2.760	4.930	3.268	7.920	4.642	8.380	5.150	3.320	2.013	4.470	2.760	4.930	3.268
VKT 1108	2.630	1.940	2.630	1.810	4.470	2.932	4.930	3.470	7.920	4.843	8.380	5.386	3.320	2.098	4.470	3.932	4.930	3.470
VKT 1111	2.630	2.630	2.860	2.164	5.160	3.659	5.620	4.343	9.070	5.534	9.530	6.218	4.010	2.650	5.160	3.659	5.620	4.343
VKT 1411	3.320	2.630	3.780	3.400	6.080	5.180	6.540	5.976	10.450	8.733	10.910	9.529	4.470	3.966	6.080	5.180	6.540	5.976
VKT 1511	3.550	2.630	2.630	2.795	4.930	4.641	5.390	5.463	8.380	7.589	8.840	8.411	3.550	3.379	4.930	4.641	5.390	5.403
VKT 1711	4.010	2.630	2.630	3.144	4.930	5.155	5.390	6.050	8.150	8.214	8.610	9.505	3.780	3.763	4.930	5.155	5.390	6.050

Gewichten zijn indicatief.

**gebruik brochure op BS/
info leveranciers**

PV-installatie ontwerpen

Voor PV- en PVT-systemen geldt dat de opbrengst per m² gelijk is aan:

$E_{\text{opbrengst}} = \eta_{\text{PV}} \cdot \eta_{\text{ori}} \cdot q_{\text{zon}}$ [kWh/m²] Hierin is:

η_{PV} = rendement van je PV-systeem, zie tabel 1;

η_{ori} = rendement oriëntatie, zie zoninstralingsdiagram, figuur 1; q_{zon} = zoninstraling in kWh/m².

Voor Nederland is q_{zon} ongeveer 1000 kWh/m².

Zie ook: <https://klimapedia.nl/leerbundel/energiezuinig-bouwen/pv/> en

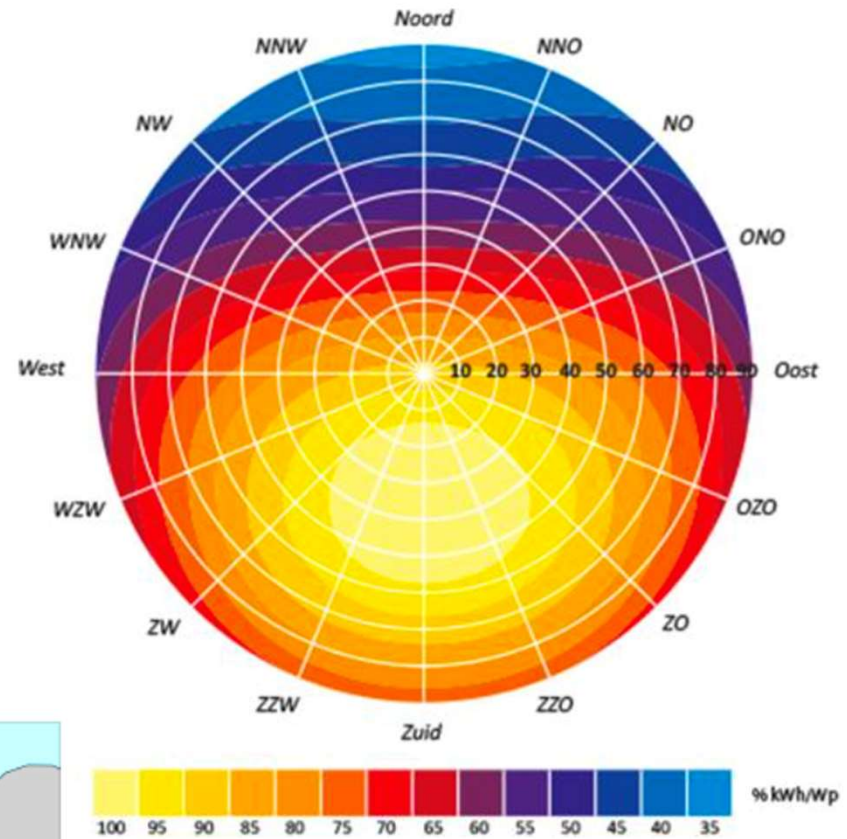
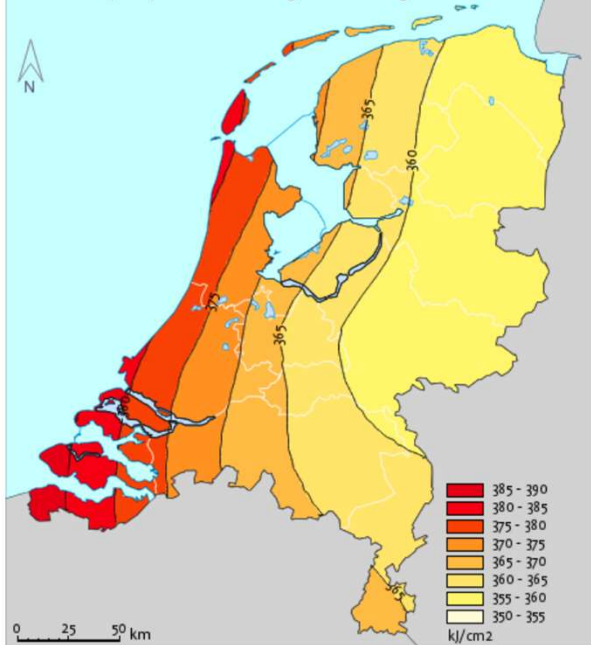
[https://kennisbank.isso.nl/docs/overig/energie-vademecum/2015/10/10.2/10.2.1\[1\].](https://kennisbank.isso.nl/docs/overig/energie-vademecum/2015/10/10.2/10.2.1[1].)

PV-installatie ontwerpen

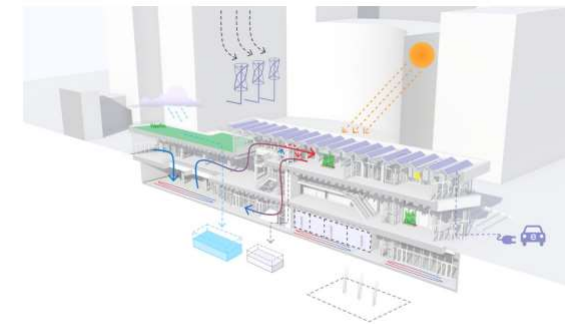
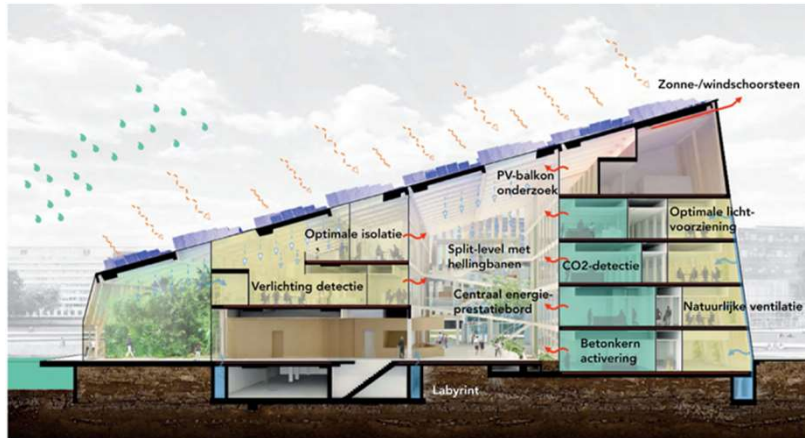
Rendementen PV	cel	paneel	PV-systeem
dunnefilm amorf silicium PV	11%	10%	8%
multikristallijn PV-paneel (meest toegepast)	17%		
monokristallijn PV-paneel	19%		
multijunction PV (laboratorium record)	38%		

Langjarig gemiddelde 1981-2010

Gemiddelde jaarlijkse hoeveelheid globale straling

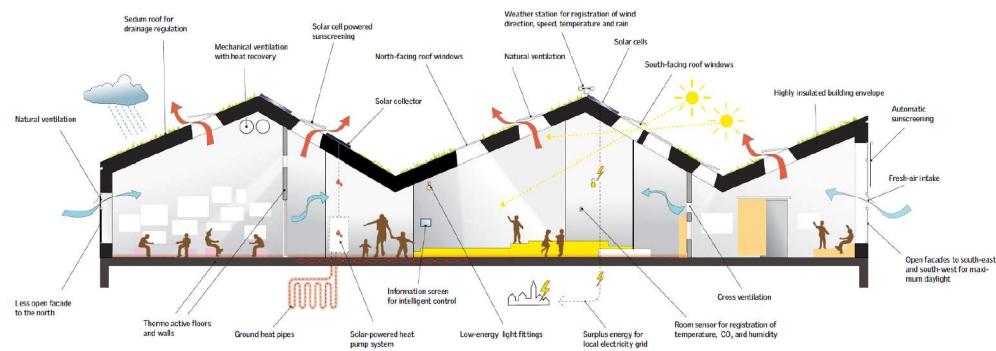

Klimaatontwerp; dimensionering TR & LBK

overzicht duurzame maatregelen
scheme sustainability

Vragen?

2A KLIMAATONTWERP

